

Μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά και συντακτική παγίωση των ρηματικών πολυλεκτικών εκφράσεων της ελληνικής

Δήμητρα Καρανάσιου, Ελένη Καραντζόλα & *Γιώργος Κοτζόγλου
Πανεπιστήμιο Αιγαίου, *Πανεπιστήμιο Αιγαίου & Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

ABSTRACT

Verb multi-word expressions (VMEs) constitute a general feature of natural languages; many empirical studies have documented their widespread use in both oral and written communication. However, their mastery as an integral part of communicative competence is challenging for learners of a second/foreign language (L2). Given that the relevant literature focuses almost exclusively on the examination of their semantic properties, the purpose of this research is to study VMEs' syntactic behavior and categorize them in a way that can help the teaching of Modern Greek as a L2. To this effect, we adapted a model of VME morphosyntactic description to first analyze the set of VMEs of the especially productive MG verb *κάνω* (to do). Since *κάνω* is considered an auxiliary verb, we further conducted an analysis of other MG verbs with similar syntactic structure in order to elucidate whether its behavior is generalizable or idiosyncratic. Using as a main criterion the degree of VME syntactic consolidation, the tripartite distinction into *fixed*, *semi-fixed* and *syntactically flexible* expressions proposed in the literature was confirmed. The range of their specific morphosyntactic transformations was investigated through available MG text corpora. More importantly, our results show that the vast majority of the structures under consideration are syntactically flexible. At a theoretical level, this implies that the stability of these structures is more relative than generally thought, while, at a more practical one, it underscores the need for further research on the categories that need overt teaching.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: διδακτική της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας, μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά, ρηματικές πολυλεκτικές εκφράσεις, συντακτική παγίωση

1. Εισαγωγή

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει ελκύσει το ενδιαφέρον των ερευνητών/τριών το γεγονός ότι το λεξιλόγιο των γλωσσών δεν αποτελείται μόνο από μονολεκτικούς συνδυασμούς, οι οποίοι παραδοσιακά ισοδυναμούν με τη λέξη, αλλά περιλαμβάνει συνδυασμούς λέξεων, οι οποίοι διαφέρουν από τις ελεύθερες λεξικές ακολουθίες (Hillert & Swinney 2001, Γαλαντόμος 2008, Martinez & Schmitt 2012). Οι εν λόγω συνδυασμοί χάνουν το ιδιαίτερο νόημα των συστατικών που τους αποτελούν και εμφανίζονται ως μια νέα αδιάσπαστη λεξική οντότητα, αυτόνομη και με ολοκληρωμένη σημασία (Dubois et al. 1994). Η ύπαρξη των τυποποιημένων αυτών δομικών σχημάτων έχει επιβεβαιωθεί θεωρητικά σε όλες τις γλώσσες, ενώ εκτεταμένες προσπάθειες κατανόησης της πολύπλοκης φύσης τους έχουν γίνει εντός του θεωρητικού πλαισίου της φρασεολογίας. Στα κύρια χαρακτηριστικά των εν λόγω συνδυασμών ανήκουν η πολυλεξικότητα (polylexicality), το ότι αποτελούνται δηλαδή από τουλάχιστον δύο συστατικά, η στερεοτυπικότητα (fixedness), που έγκειται στην παγίωση μιας φράσης σε μία σταθερή διάταξη, η καθιέρωση και προαιρετικά η ιδιωτισμικότητα (idiomaticity), το ότι δηλαδή η σημασία τους δεν προκύπτει από το άθροισμα των συστατικών τους βάσει των συντακτικών και σημασιολογικών κανόνων της σύνδεσης (Colson 2008: 193, Burger 2015). Η έρευνα παραδοσιακά έχει επικεντρωθεί σε έναν τύπο πολυλεκτικών εκφράσεων, τους ιδιωτισμούς, καθώς πληρούν όλα τα παραπάνω κριτήρια και ως εκ τούτου θεωρήθηκαν η βάση του φρασεολογικού συστήματος (Filatkina et al. 2020).

Ωστόσο, το φαινόμενο της στερεοτυπικότητας άργησε να γίνει αντικείμενο συστηματικής μελέτης, καθώς το ειδικό αυτό γνώρισμα των πολυλεκτικών εκφράσεων τις καθιστούσε δυσπρόσιτες για τα παραδοσιακά γλωσσολογικά μοντέλα ανάλυσης. Οι πρώτες

διαπιστώσεις για την ύπαρξη και το εύρος εμφάνισής του οφείλονται στον Jespersen (1924), ο οποίος αντιπαραβάλλει συνδυαστική ελευθερία και στερεοτυπικότητα ως δύο αντιτιθέμενες αρχές της γλωσσικής συμπεριφοράς. Έτσι, αν και οι ομιλητές/τριες έχουν τη δυνατότητα να συνδυάζουν ελεύθερα απεριόριστο αριθμό αυτόνομων στοιχείων με άλλα εξίσου αυτόνομα βάσει γραμματικών κανόνων, η δημιουργικότητα αυτή δεν είναι ανεξάντλητη, καθώς πλήθος δομών εμφανίζουν περιορισμούς ως προς τη συνδυαστικότητα και την επιλογή τους, γεγονός που «οδηγεί στην αυτοματοποίηση της χρήσης» και κατ' επέκταση στη μείωση της ελευθερίας των ομιλητών/τριών (Μότσιου 1987: 249). Σύγχρονες εμπειρικές μελέτες έχουν αναδείξει την ευρεία συχνότητα χρήσης τους τόσο στην προφορική όσο και στη γραπτή επικοινωνία (Sinclair 1991, Biber et al. 1999, Erman & Warren 2000).

Ο όρος *πολυλεκτικές εκφράσεις* (multi-word expressions) καλύπτει ένα ευρύ φάσμα γλωσσικών δομών. Ειδικότερα, ο όρος *ρηματικές πολυλεκτικές εκφράσεις* (ΡΠΕ) αναφέρεται σε δομές που έχουν ως πυρήνα τους το ρήμα και οι οποίες ανήκουν σε διάφορες κατηγορίες όπως τις στερεότυπες/παγιωμένες/ιδιωτισμικές εκφράσεις, που διεθνώς αποκαλούνται *idioms* (π.χ. *τα κάνω θάλασσα*), τις λεξικές συνάψεις (collocations) και τις δομές με επιβοηθητικά/υποστηρικτικά ρήματα (π.χ. *έχω καιρό, έχω ανάγκη*), τις παροιμίες (π.χ. *Ακόμη δεν τον είδαμε, Γιάννη τον εβγάλαμε*), αλλά και άλλες (Γαλαντόμος 2008, Anastassiadis-Symeonidis et al. 2019).

Βασική έννοια που διέπει όλες τις πολυλεκτικές εκφράσεις και αποτελεί και το κριτήριο διαχωρισμού τους από τις ελεύθερες ακολουθίες είναι η έννοια της *παγίωσης* (fixedness). Σύμφωνα με τη Φούφη,¹ πρόκειται για τη «γλωσσική διαδικασία κατά την οποία από ένα σύνταγμα με ελεύθερα συστατικά δημιουργείται ένα σύνταγμα με συστατικά που δεν μπορούν να διαχωριστούν» (2012: 40). Αφορά δηλαδή την ιδιότητα ενός συνδυασμού να εμφανίζεται σε μια σταθερή μορφή. Η χρήση αυτή συνοδεύεται από περιορισμούς τόσο στον παραδειγματικό άξονα (η παρεμβολή, αντικατάσταση ή παράλειψη κάποιων στοιχείων δεν είναι εφικτή), όσο και στον συνταγματικό (η δυνατότητα συνδυασμού με άλλες λέξεις αλλά και σε ευρύτερους γραμματικούς μετασχηματισμούς). Ωστόσο, οι πολυλεκτικές εκφράσεις δεν αποτελούν μια ομοιογενή ομάδα, καθώς διαφέρουν ως προς τον βαθμό που μπορούν να μετατραπούν συντακτικά διατηρώντας το παγιωμένο τους νόημα. Αυτού του είδους η μεταβλητότητα οδήγησε τον G. Gross (1996) στη διαπίστωση ότι η παγίωση αποτελεί μια ιδιότητα που επιδέχεται διαβάθμιση, κάνοντας λόγο για *βαθμούς παγίωσης* (degrés de figement).

Ο βαθμός παγίωσης, με τη σειρά του, αποτελεί ιδιαίτερο παράγοντα δυσκολίας κατά τη διδασκαλία μιας δεύτερης γλώσσας (Γ2) (Noor & Fallatah 2010). Για την εκμάθηση μιας συγκεκριμένης ΡΠΕ και την αποτελεσματική χρήση της, είναι κρίσιμο οι αλλόγλωσσοι/ες μαθητές/τριες να γνωρίζουν σε ποιο βαθμό η σύνταξή της είναι παγιωμένη, καθώς επίσης και το είδος των παραλλαγών που μπορεί να επιτρέψει έτσι ώστε να διατηρήσει την ιδιωτισμική σημασία της. Στο πνεύμα αυτό, η παρούσα μελέτη διερευνά τη συντακτική συμπεριφορά των ΡΠΕ που καταγράφουν τα λεξικά της ΚΝΕ για έναν ενδεικτικό αριθμό ρημάτων στην προοπτική διδακτικής αξιοποίησής τους.

¹ Αντικείμενο μελέτης της διδακτορικής διατριβής της Φούφη (2012) αποτέλεσαν οι ονοματικές πολυλεκτικές σύνθετες μονάδες της ελληνικής με τη μορφή επίθετο και ουσιαστικό (π.χ. *απονενομημένο διάβημα, λαϊκή απογευματινή παράσταση*). Αξιοποιώντας το μεθοδολογικό πλαίσιο του Λεξικού-Γραμματικής (Gross 1975), η ερευνήτρια επιχειρεί μια μορφολογική, σημασιολογική και συντακτική τους περιγραφή και προτείνει εφαρμογές στη διδακτική της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας.

2. Ταξινόμηση ΡΠΕ με βάση τις μορφοσυντακτικές λειτουργίες

2.1. Υλικό μελέτης και μεθοδολογία

Για τη διερεύνηση των συντακτικών ιδιοτήτων των ΡΠΕ,² μελετήθηκαν καταρχάς οι ΡΠΕ του ρήματος *κάνω* (Καρανάσιου 2021), ενός ρήματος του καθημερινού λεξιλογίου με μεγάλη παραγωγικότητα. Συγκεκριμένα, η έρευνά μας επικεντρώθηκε σε συνδυασμούς που εμφανίζουν έναν βαθμό παγίωσης, περιγράφουν μια σημασιολογική μονάδα στη γλώσσα και αποτελούνται από ένα ρήμα και τουλάχιστον ένα παγιωμένο συστατικό (π.χ. *κάνω την πάπια*).

Όλες οι υπό εξέταση δομές αντλήθηκαν από το Σώμα Ρηματικών Πολυλεκτικών Εκφράσεων του Εργαστηρίου Γλωσσολογίας της Νοτιοανατολικής Μεσογείου (Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Αιγαίου). Το συγκεκριμένο σώμα, αξιοποιώντας προγενέστερη έρευνα (Γαλαντόμος 2008), περιλαμβάνει το σύνολο των ΡΠΕ της ΚΝΕ, όπως καταγράφονται σε τρία έγκριτα λεξικά: το *Λεξικό της Κοινής Νέας Ελληνικής* (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, 1998), το *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* του Γ. Μπαμπινιώτη (2η έκδ., 2002) και το *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας* της Ακαδημίας Αθηνών (2014).

Για τον εντοπισμό παραδειγμάτων χρήσης των 237³ ΡΠΕ του *κάνω* χρησιμοποιήθηκε, κατά κύριο λόγο, το σώμα κειμένων *eITenTen14* (<https://www.sketchengine.eu>), που περιλαμβάνει γλωσσικά δεδομένα φυσικού λόγου σε έντυπη μορφή (μπλογκ και φόρουμ) από το 2014.

2.2. Θεωρητικό πλαίσιο και διαγνωστικά κριτήρια

Προκειμένου να υπολογίσουμε τον βαθμό συντακτικής παγίωσης των ΡΠΕ⁴ του ρήματος *κάνω*, κατά πόσο δηλαδή δέχονται ή απορρίπτουν εντελώς ή εν μέρει τις μετατροπές που δέχονται οι αντίστοιχες ελεύθερες ακολουθίες, αξιοποιήσαμε την τριμερή ταξινόμηση του Sag και των συνεργατών του (Sag et al. 2002) σε *παγιωμένες*, *ημι-παγιωμένες* και *συντακτικά ευέλικτες* εκφράσεις, υιοθετώντας επιπλέον έναν αριθμό διαγνωστικών κριτηρίων από αυτά που προτείνουν οι Escartín et al. (2018).

² Στα ελληνικά, ερευνητικές εργασίες που εστιάζουν στη μορφοσυντακτική ανάλυση και ταξινόμηση των δομών των παγιωμένων ΡΠΕ έχουν γίνει στο πλαίσιο του θεωρητικού μοντέλου του Λεξικού-Γραμματικής (Gross 1975). Ειδικότερα, οι Fotoroulou (1993) και Μίνη (2009) δημιούργησαν μια γραμματική των παγιωμένων εκφράσεων, περιγράφοντας αναλυτικά τις συντακτικές τους ιδιότητες (κατανομικές και μετασημασιολογικές) και κατηγοριοποιώντας τις στη συνέχεια σε 20 ομάδες. Η Fotoroulou εστιάζει στη μελέτη ΡΠΕ με παγιωμένα συμπληρώματα, ενώ η Μίνη μελετά συνδυασμούς με παγιωμένο το υποκείμενό τους. Οι ταξινομήσεις αυτές αποσκοπούν στην αποσαφήνιση των συντακτικών και σημασιολογικών ιδιοτήτων των παγιωμένων ΡΠΕ, δίνοντας παράλληλα έμφαση στο εύρος και την ποικιλία αυτών των ιδιοτήτων. Ακολουθώντας το ίδιο μεθοδολογικό πλαίσιο, η Moustaki (1995) προχωρά στην κατηγοριοποίηση και συντακτική ανάλυση των δομών *είμαι Προθ Χ*.

³ Στο Σώμα Ρηματικών Πολυλεκτικών Εκφράσεων του Εργαστηρίου Γλωσσολογίας της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, ο αριθμός των ΡΠΕ που καταγράφονται για το ρήμα *κάνω* είναι 214 στο σύνολο. Ωστόσο, για τις φράσεις που εμφανίζουν παραπάνω από μια δομές για την ίδια ιδιοσυμμετρική σημασία, η αναζήτηση των συντακτικών ιδιοτήτων έγινε για κάθε δομή ξεχωριστά. Για παράδειγμα, για την ιδιοσυμμετρική σημασία «υποκρίνομαι ότι δεν καταλαβαίνω ή ότι δεν ξέρω τίποτα (σε μια υπόθεση) ώστε να μη μπλεχτώ σε αυτήν» απαντούν τρεις διαφορετικές δομές: *κάνω το κορόιδο/την πάπια /τον ψόφιο κοριό*.

⁴ Η προσπάθεια ταξινόμησης των ΡΠΕ βάσει μορφοσυντακτικών κατηγοριών (βλ. Samaridi & Markantonatou 2014), όπως η δομή των φράσεων, ο αριθμός και το είδος των ορισμάτων τους, καθώς και η παγιωμένη ή μη φύση αυτών δεν ήταν ικανοποιητική για την ανάδειξη των συντακτικών τους περιορισμών (Καρανάσιου 2021).

Στην πρώτη κατηγορία των *παγιωμένων εκφράσεων* (fixed expressions) εντάσσουμε τις φράσεις που είναι πλήρως λεξικοποιημένες και δεν εμφανίζουν καμία μορφοσυντακτική παραλλαγή ή εσωτερική τροποποίηση. Χαρακτηρίζονται δηλαδή από σημασιολογική, συντακτική και μορφολογική σταθερότητα.

Στην επόμενη κατηγορία των *ημι-παγιωμένων εκφράσεων* (semi-fixed expressions), ανήκουν οι πολυλεκτικοί συνδυασμοί που έχουν σταθερή σειρά όρων, ωστόσο εμφανίζουν, σε κάποιο βαθμό, παραλλαγές, π.χ. ως προς την κλίση ή την επιλογή προσδιοριστών (Sag et al. 2002: 4). Πρόκειται, με άλλα λόγια, για συνδυασμούς που, ενώ εμφανίζουν λεξιλογική και μορφολογική ποικιλία, παρουσιάζουν παγιωμένη εσωτερική σύνταξη. Χρησιμοποιώντας και διευρύνοντας ορισμένα από τα διαγνωστικά κριτήρια των Escartín et al. (2018), εντάσσουμε στην κατηγορία των ημι-παγιωμένων τις φράσεις που παρουσιάζουν σταθερή σειρά όρων, δεν εμφανίζουν διάσπαση των συστατικών τους μέσω της παρεμβολής άλλων φραστικών κατηγοριών μεταξύ του ρήματος και των συμπληρωμάτων, δεν υπόκεινται σε συντακτικούς μετασχηματισμούς και τέλος επιτρέπουν ως μοναδικές αλλαγές, μορφολογικές μετατροπές. Αναγνωρίζουμε επίσης ως χαρακτηριστικό των ημι-παγιωμένων εκφράσεων τη δυνατότητα πλήρους κλίσης τόσο των ονοματικών φράσεων που περιέχουν όσο και του ρήματος (αλλαγές ως προς τον αριθμό, το γένος, το πρόσωπο, τον χρόνο και τις τροπικότητες).⁵ Επίσης, ως προς τις μορφολογικές αλλαγές αναγνωρίζουμε τη δυνατότητα των αδύνατων τύπων της προσωπικής αντωνυμίας να έχουν ποικιλία αναφοράς (π.χ. *κάνει την τύχη του/της*).

Τέλος, στην κατηγορία των *συντακτικά ευέλικτων* (syntactically flexible expressions) ανήκουν οι συνδυασμοί που εμφανίζουν συντακτική ποικιλία χωρίς στενή σύνδεση των συστατικών μεταξύ τους. Η συνοχή τους μπορεί να διαταραχθεί, καθώς απαντούν συχνά με παρεμβαλλόμενους όρους, υπόκεινται σε συντακτικούς μετασχηματισμούς, η κατανομή των ορισμάτων τους δεν είναι αυστηρά περιορισμένη, επιτρέποντας την αντικατάσταση κάποιων συστατικών είτε από άλλες λέξεις είτε από άλλες γραμματικές κατηγορίες. Ωστόσο, και σε αυτή την κατηγορία εμφανίζονται περιορισμοί.

Προκειμένου να ελέγξουμε τον βαθμό παγίωσης των υπό μελέτη δομών χρησιμοποιήσαμε τέσσερα διαγνωστικά κριτήρια που αφορούν τη δυνατότητα:

- α) μορφολογικών αλλαγών,
- β) αλλαγής της σειράς των όρων,
- γ) παρεμβολής άλλων φραστικών κατηγοριών μεταξύ του ρήματος και των συμπληρωμάτων, και
- δ) συντακτικών διεργασιών (παθητικοποίηση, αναφορικοποίηση, αντωνυμιοποίηση).

2.3. Συζήτηση των ευρημάτων

Η μελέτη των εξεταζόμενων δομών του ρήματος *κάνω* ανέδειξε ότι στην πλειονότητά τους εμφανίζουν μορφολογική αλλά και συντακτική ποικιλία, χαρακτηριστικά που τις εντάσσουν στην κατηγορία των συντακτικά ευέλικτων εκφράσεων.

Πιο συγκεκριμένα, όπως φαίνεται στο Γράφημα 1, οι λιγότερες σε αριθμό εκφράσεις είναι οι παγιωμένες με ποσοστό μόλις 1% και ενδεικτικά παραδείγματα τις φράσεις (1α-γ):

⁵ Ο Ifill (2002: 7 στο Χιώτη 2010: 73) παρατηρεί ότι η συχνή δυνατότητα κλίσης του ρήματος εντός των ιδιωτισμών αποτελεί ενδείκτη μερικής παγίωσής τους και ύπαρξης εσωτερικής δομής.

- (1) α. μην κάνεις κουβέντα
β. κάνε δουλειά σου!
γ. μην κάνεις το δράμα μελόδραμα

Γράφημα 1. ΡΠΕ ρήματος κάνω

Το συγκεκριμένο εύρημα στην πραγματικότητα συμβαδίζει με πολλές έρευνες σχετικά με την παγίωση που τονίζουν ότι η ολική παγίωση είναι σπάνια, καθώς ακόμα και οι περισσότεροι συμπαγείς εκφράσεις εμφανίζουν έναν βαθμό ελευθερίας (M. Gross 1988, G. Gross 1996, Μίνη & Φωτοπούλου 2009). Ο G. Gross (1996) υπερθεματίζει λέγοντας ότι «οι παραλλαγές είναι πιο συχνές από την πραγματική παγίωση», ενώ ο Baptista et al. (2004) υποστηρίζουν ότι ολική παγίωση παρουσιάζουν μόνο οι παροιμίες. Αξίζει να σημειώσουμε ότι το πολύ χαμηλό ποσοστό παγιωμένων ΡΠΕ στην περίπτωση του *κάνω* ενδέχεται να σχετίζεται με τη διαπίστωση πολλών μελετητών/τριών ότι οι εκφράσεις με τα ρήματα *έχω*, *κάνω* και *είμαι* δεν σχηματίζουν παγιωμένες δομές, καθώς θεωρούνται υποστηρικτικά ρήματα και άρα ημι-παγιωμένα (Διακογιώργη & Φωτοπούλου 2002).

Με επίσης χαμηλό ποσοστό (16%), ακολουθούν οι ημι-παγιωμένες εκφράσεις. Οι συγκεκριμένες δομές εμφανίζουν μορφολογικές αλλαγές, καθώς στην πλειονότητα των περιπτώσεων το ρήμα κλίνεται πλήρως:

- (2) *κάνω* την οσία Μαρία/*έκανε* την οσία Μαρία

Εντούτοις, η μετατροπή ως προς την κλίση αφορά κυρίως ένα συστατικό:

- (3) *κάνω/κάνεις /κάνει* τη νύχτα μέρα/**κάνουν* τις νύχτες μέρες

Η παρεμβολή ένθετων προσδιορισμών μεταβάλλει την ιδιωματική σημασία τους και οδηγεί είτε σε απώλεια της, είτε παραπέμπει σε άλλη ιδιωματική φράση:

- (4) *κάνω* δουλειά/*κάνω καλή* δουλειά

Στο παράδειγμα (4), η ΡΠΕ *κάνω δουλειά*, που εν προκειμένω σημαίνει ‘έχω αρκετά έσοδα από την εργασία μου’, εάν λάβει προσδιοριστικό, λ.χ. *κάνει καλή δουλειά* χάνει την ιδιωτισμική σημασία της και απλώς παραπέμπει στο ικανοποιητικό έργο ενός πράγματος, ανθρώπου, μηχανήματος κ.λπ.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί και η ιδιάζουσα συμπεριφορά ορισμένων ημι-παγιωμένων εκφράσεων με διάφορους τύπους του κλιτικού:

- (5) α. την κάνω («φεύγω»)
- β. τα κάνω («κάνω την ανάγκη μου»)
- γ. το κάνουν («κάνουν έρωτα»)

Στο παράδειγμα (5α-γ) κάθε τύπος του κλιτικού προσδίδει διαφορετικό νόημα. Η υποχρεωτική τους παρουσία έγκειται στη σταθερή σύσταση των συγκεκριμένων εκφράσεων, ενώ η λειτουργία τους διαφοροποιείται από αυτή των ελεύθερων ακολουθιών, καθώς η ανάκληση οποιουδήποτε αντικειμένου αναφοράς δεν είναι εφικτή (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Ευθυμίου 2006: 33). Με άλλα λόγια οι τύποι γ’ προσώπου της προσωπικής αντωνυμίας σε θέση συμπληρώματος αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους, είναι παγιωμένοι, ενώ ως μοναδικές αποδεκτές μετατροπές είναι αυτές της κλίσης του ρήματος.

Στην τελευταία κατηγορία των συντακτικά ευέλικτων εκφράσεων εντάσσονται και οι περισσότερες σε αριθμό ΡΠΕ, με ποσοστό 83%. Η παγίωσή τους φαίνεται να αφορά μεμονωμένα συστατικά, εμφανίζοντας ποικιλία μετατροπών που διαταράσσει τη συνοχή τους. Η αναζήτηση σε σώματα κειμένων ανέδειξε ότι οι παραπάνω φράσεις συχνά δέχονται την παρεμβολή άλλων φραστικών κατηγοριών διατηρώντας παράλληλα την ιδιωτισμική σημασία τους:

- (6) κάνει την καλύτερη δυνατή χρήση των διαθέσιμων πόρων.

Επίσης, στα περισσότερα παραδείγματα επιτρέπονται συντακτικοί μετασχηματισμοί, όπως η αναφορικοποίηση (βλ. 7), η παθητικοποίηση (βλ. 8) ή η αντωνυμιοποίηση (βλ. 9):

- (7) Η Ανάσταση που κάναμε
- (8) έχει γίνει⁶ κόσκινο από τις σφαίρες των αστυνομικών
- (9) έκανε τεράστιες συλλογές από γραμματόσημα αλλά δεν ξέρει που τις έχει βάλει

Επιπρόσθετα, η σειρά των συστατικών τους ενδέχεται να αντιστρέφεται:

- (10) Κόσκινο έκανε το αυτοκίνητο της φίλης του, επειδή τον χώρισε!

Πολλοί συνδυασμοί παρουσιάζουν παραγωγικότητα στην κατανομή των ορισμάτων τους:

- (11) κάνω νάζια/κόλπα/σκέρτσα/τσαχπινιές

Ωστόσο, εξακολουθούν να υφίστανται μορφοσυντακτικοί περιορισμοί:

- (12) *κάνω νάζι/κόλπο/σκέρτσο/τσαχπινιά

⁶ Ακολουθώντας τη συλλογιστική των Mackridge (1987), Fotopoulou (1993) και Kyriacopoulou & Sfetsiou (2002: 178), θεωρήσαμε ως παθητικό ισοδύναμο του *κάνω* το ρήμα *γίνομαι*.

Τέλος, κάποιοι σχηματισμοί παρουσιάζουν μικρότερη συντακτική ευελιξία επιτρέποντας ως μοναδικές παραλλαγές την κλίση του ρήματος και ποικιλία ενθέσεων (κυρίως επιρρημάτων) μεταξύ ρήματος και συμπληρώματος.

(13) έκαναν ξαφνικά στροφή 180 μοιρών/*έκαναν ξαφνικά 180 μοιρών στροφή

Συμπερασματικά, η παραπάνω μελέτη παραδειγμάτων και η συλλογή δεδομένων στα οποία απαντούν τα υπό εξέταση διαγνωστικά κριτήρια, ανέδειξε τις λεξικές τους σχέσεις, το φάσμα των ενδεχόμενων παραλλαγών τους καθώς επίσης και χρήσεις που ακολουθώντας το γλωσσικό μας ένστικτο φαινόντουσαν δυνατές αλλά δεν απαντούσαν στα υπό εξέταση σώματα κειμένων (αλλά και αντίστοιχα αδύνατες). Η ιδιοτισμική γλώσσα φαίνεται να παρουσιάζει μεγάλη ποικιλότητα παρά τη φαινομενική ακαμψία της (π.χ. δυνατότητα κλίσης, παθητικοποίησης, αλλαγής σειράς των όρων, λεξικών αντικαταστάσεων κ.ά.), διατηρώντας παράλληλα τον ιδιοσυγκρασιακό χαρακτήρα της. Επίσης, παρατηρήθηκε ασυνέχεια των λεξικών τους συστατικών σε πολλές από αυτές, μέσω παρεμβολής φραστικών κατηγοριών.

Βάσει της παραπάνω ανάλυσης, τίθεται εύλογα το ζήτημα κατά πόσο τα συστατικά των ΡΠΕ υφίστανται μετατροπές που διασπούν την εσωτερική τους συνοχή, ενώ θεωρείται ότι απορρίπτουν οποιαδήποτε μεταβολή. Σύμφωνα με τις Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Ευθυμίου (2006), οι ΡΠΕ υπόκεινται σε συνειδητή τροποποίηση, μέσω της αποπαγίωσης για λόγους μεταγλωσσικούς (π.χ. σε ορισμούς σταυρόλεξων) ή παικτικούς, η οποία συναντάται κυρίως στον καθημερινό λόγο, καθώς και σε ασυνείδητη αλλαγή που προκαλείται μέσω της παρετυμολογίας, όπως στα παραδείγματα (14α-β).

(14) α. Σαν πας στον πηγαϊμό για το Παγκράτι
β. Ή ταν ή επί πατάν

3. Συγκριτική μελέτη

3.1. Υλικό μελέτης και μεθοδολογία

Σε μια προσπάθεια να προσδιοριστεί με μεγαλύτερη ακρίβεια το φαινόμενο της συντακτικής παγίωσης, προχωρήσαμε σε μια συγκριτική μελέτη περισσότερων ΡΠΕ της ΝΕ, με διττή στόχευση: (α) την εξέταση ΡΠΕ ρημάτων που δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των υποστηρικτικών, προκειμένου να διαπιστώσουμε αν η συμπεριφορά του *κάνω* είναι πιο γενικευμένη ή αποτελεί ιδιοσυγκρασιακό χαρακτηριστικό του συγκεκριμένου ρήματος, και (β) τον έλεγχο του παραπάνω φαινομένου σε περισσότερα δεδομένα, συμπεριλαμβάνοντας και άλλες δομές, όπως εκφράσεις με παγιωμένα υποκείμενα (π.χ. *δεν με πιάνει ο ύπνος, ανοίγει η ψυχή μου* κ.λπ.).

Αξιοποιώντας και πάλι το Σώμα Πολυλεκτικών Εκφράσεων, μελετήσαμε το σύνολο των ΡΠΕ (351) επτά ρημάτων της ΝΕ, συγκεκριμένα των *ανοίγω* (56), *βρίσκω* (52), *κλείνω* (30), *κρατώ* (36), *παίζω* (41), *πιάνω* (71) και *ρίχνω* (65), που εμφανίζουν μέση παραγωγικότητα στη δημιουργία ΡΠΕ.

Τα ρήματα που επιλέξαμε είναι εξαρχής και σε όλες τις περιπτώσεις μονομετάβατα (π.χ. *βρίσκω*, *ρίχνω*), δυναμικά μεταβατικά (π.χ. *ανοίγω*, *κλείνω*), ενώ αξιοποιήσαμε και τις περιπτώσεις όπου εμφανίζουν μια μέση εναλλαγή (π.χ. *ανοίγει το σκορ*, *βρήκε η μέρα κάποιον*). Διερευνήσαμε και στα ρήματα αυτά το σύνολο των διαγνωστικών κριτηρίων της παγίωσης (βλ. 2.2). Στις συντακτικές διεργασίες ελέγξαμε επιπλέον την ιδιότητα της

ονοματοποίησης. Για τον εντοπισμό παραδειγμάτων χρήσης ακολουθήθηκε η ίδια ακριβώς μεθοδολογία με το *κάνω* (βλ. 2.1).

3.2. Ταξινόμηση ΡΠΕ- Συντακτικές διεργασίες

Σε γενικές γραμμές, η ανάλυση των δεδομένων ανέδειξε παρόμοια αποτελέσματα ως προς τον βαθμό παγίωσης των ΡΠΕ, όπως μπορούμε να δούμε στο Γράφημα 2.

Γράφημα 2. ΡΠΕ συγκριτικής μελέτης

Ο αριθμός των παγιωμένων εκφράσεων, όπως και στο *κάνω*, είναι πολύ χαμηλός (1%). Ειδικότερα, μόνο δύο ΡΠΕ φαίνεται να απορρίπτουν οποιαδήποτε αλλαγή:

- (15) κλείσ' το! («μη μιλάς» ή «πάψε να φλυαρείς!»)
- (16) τα χρήματα δεν βρίσκονται στον δρόμο («χρειάζεται κόπος για να αποκτήσει κανείς χρήματα»).

Η κατηγορία των ημι-παγιωμένων εκφράσεων εμφανίζεται πιο περιορισμένη (8% έναντι 16%), όπως φαίνεται ενδεικτικά στις φράσεις (17)-(21):

- (17) τη βρίσκω («μου αρέσει πολύ»)
- (18) κράτησε τη γλώσσα σου! («πρόσεχε τι λες»)
- (19) (τόρα) τα πιάσαμε τα λεφτά μας! (ως σχόλιο για αποτυχημένη επιλογή)
- (20) βρίσκω τον μάστορή μου («συναντώ αυτόν που μπορεί να με νικήσει»)
- (21) με πιάνει φούρκα («θυμώνω»).

Αξίζει να σημειωθεί ότι φράσεις όπως οι (20) και (21) θεωρούνται ημι-παγιωμένες, καθώς, εντός του σώματος κειμένων, δεν εντοπίστηκαν με καμία αλλαγή πέραν των μορφολογικών μετατροπών. Όπως έχει επισημανθεί, η αποδοχή μιας δομής έναντι μιας άλλης ενδέχεται να ρυθμίζεται από κοινωνιογλωσσολογικούς παράγοντες, οι οποίοι σχετίζονται με τη συχνότητα αλλά και τη συμβατικοποίησή τους: «η χρήση μάλλον παγιώνει ιδιαίτερες υφολογικά λέξεις σε συγκεκριμένες θέσεις εντός των λεξικών συνδυασμών, και καθώς δεν χρησιμοποιούνται συχνά εκτός αυτών, εδραιώνεται ένα σταθερό πλέγμα λεξικών

σχέσεων» (Μίνη 2009: 174).⁷ Με άλλα λόγια, οποιαδήποτε μεταβολή δεν επιφέρει απαραίτητα μη αποδεκτές γραμματικά δομές αλλά πραγματολογικά αδόκιμες.

Τέλος, η ποικιλότητα που εμφανίζει η ιδιωτισμική γλώσσα επιβεβαιώνεται από τα εξαιρετικά υψηλά ποσοστά των συντακτικά ευέλικτων εκφράσεων, όπως στα (22)-(24), που αγγίζουν το 91% (+8%).

(22) κλείνω το στόμα (κάποιου)

(23) πιάνω τον ταύρο από τα κέρατα

(24) με πιάνουν τα μπουρνια μου.

Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι ΡΠΕ της συγκεκριμένης κατηγορίας δεν παρουσιάζουν ενιαία ανταπόκριση στα κριτήρια που εφαρμόσαμε. Για παράδειγμα, ενώ η φράση (22), εντός του σώματος κειμένων, δέχεται οποιαδήποτε αλλαγή, η φράση (24) απαντά μόνο στο κριτήριο της παρεμβολής ένθετων στοιχείων. Στην ενότητα που ακολουθεί θα διερευνήσουμε τις συντακτικές ιδιότητες των ΡΠΕ.

3.3. Συντακτικές διεργασίες

Ο βαθμός συντακτικής ευελιξίας ή μη μιας ΡΠΕ θα μπορούσε να ανιχνευθεί ως συνάρτηση του κατά πόσον τα συστατικά μέρη της ΡΠΕ συμπεριφέρονται ως ένα συμπαγές λεξικό στοιχείο ή διατηρούν τη συντακτική τους αυτονομία, γεγονός που τους επιτρέπει να υπόκεινται σε συγκεκριμένες συντακτικές διεργασίες. Στην παρούσα μελέτη εστιάζουμε, ενδεικτικά, στην παρατήρηση των ακόλουθων συντακτικών διεργασιών ή/και συμπεριφορών.

3.3.1. Παρεμβολή ένθετων φραστικών κατηγοριών

Από την αναζήτηση στο σώμα κειμένων της έρευνας προκύπτει ότι εντός των ΡΠΕ εμφανίζονται ποικίλα στοιχεία που τις τροποποιούν. Ειδικότερα, διαπιστώνεται ότι στην πλειονότητα των περιπτώσεων μεταξύ των συστατικών τους παρεμβάλλονται επιρρηματικοί προσδιορισμοί που συνήθως αφορούν στο σύνολο της έκφρασης, όπως στο (25).

(25) α. Με έπιασε ξαφνικά στον ύπνο και βρέθηκα εξαπίνης μπλεγμένη στην κατάσταση αυτή.

β. Κράτησα με δυσκολία χαράκτηρα.

Επιπρόσθετα, παρατηρείται ότι ακόμα και μεμονωμένες λέξεις εντός των ΡΠΕ μπορούν να δεχτούν προσδιορισμούς. Για παράδειγμα, εντοπίζεται η δυνατότητα εμφάνισης επιθέτων που τροποποιούν τα ορίσματα των ΡΠΕ (βλ. 26), καθώς και αντωνυμιών, λ.χ. αόριστων (βλ. 27).

(26) Σήμερα η κυβέρνηση δεν θα τολμούσε να επιτεθεί στη δημόσια εκπαίδευση για να κλείσει δημοσιονομικές τρύπες.

(27) Γι' αυτό δεν κρατώ καμιά κακία.

⁷ Στη διδακτορική της διατριβή, η Μίνη (2009) διερευνά το φαινόμενο της παγίωσης σε γλωσσολογικό (συντακτικό και σημασιολογικό) και ψυχολογολογικό επίπεδο. Αρχικά, υπό το θεωρητικό πλαίσιο του Λεξικού-Γραμματικής (Gross 1975), αναλύει μορφοσυντακτικά 470 ΡΠΕ με παγιωμένο υποκείμενο (π.χ. *μάλλιασε η γλώσσα μου*), διακρίνοντάς τες σε επτά συντακτικές κατηγορίες. Στη συνέχεια, εφαρμόζοντας σημασιολεξικά και γνωστικά κριτήρια αναπτύσσει ένα γλωσσολογικό μοντέλο για την παγίωση.

Ένα σχεδόν καθολικό χαρακτηριστικό των συντακτικά ευέλικτων εκφράσεων (312/319, 97,8%) αποτελεί η παρεμβολή ένθετων φράσεων μεταξύ του ρήματος και των ορισμάτων του.

3.3.2. Αλλαγή της σειράς των όρων

Τα νέα ελληνικά, δεδομένης της πλούσιας μορφολογίας τους, δηλώνουν εύκολα τις συντακτικές σχέσεις των όρων μιας πρότασης, γεγονός που επιτρέπει την εμφάνισή των όρων αυτών σε ποικίλες θέσεις. Αυτή η δυνατότητα, ωστόσο, φαίνεται ότι δεν αποτελεί μοναδικό χαρακτηριστικό των ελεύθερων ακολουθιών, καθώς ένας μεγάλος αριθμός ΡΠΕ δέχεται αντίστοιχες αλλαγές. Ειδικότερα, η ανάλυση των δεδομένων στο υπό εξέταση σώμα κειμένων αναδεικνύει ότι πλήθος ΡΠΕ επιτρέπουν τη μετακίνηση συστατικών και ως εκ τούτου την αλλαγή της σειράς των όρων, όπως στο (28).

- (28) α. Μέχρι και εκεί κορόιδο σε πιάσανε.
 β. Πουλιά στον αέρα πιάνεις!
 γ. Καινούργιο μέτωπο άνοιξε η κυβέρνηση με το ΚΚΕ, με αφορμή τα χθεσινά επεισόδια στο Υπουργείο Εργασίας.

Εντούτοις, η συγκεκριμένη δυνατότητα δεν τις εξισώνει με τις αντίστοιχες ελεύθερες προτάσεις. Σε κάθε πολυλεκτικό συνδυασμό οι θέσεις που καταλαμβάνουν τα παγιωμένα συστατικά του επηρεάζουν την ιδιωτισμική σημασία και φύση του. Ως εκ τούτου, από τη μετακίνησή τους ενδέχεται να προκύψουν είτε δομές που είναι στα όρια της γραμματικότητας (βλ. 29α), είτε ελεύθερες ακολουθίες χωρίς ιδιωτισμική σημασία (βλ. 29β).

- (29) α. ?Στον αέρα πουλιά πιάνεις.
 β. Νερό ρίχνουν στον μύλο.

Η δυνατότητα αλλαγής της σειράς των όρων εμφανίζεται με μεγάλη συχνότητα (264/319, 82,7%) στον λόγο των ομιλητών/τριών.

3.3.3. Παθητικοποίηση

Για τη διερεύνηση της δυνατότητας ή μη μετατροπής της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική (και αντίστροφα), πρέπει αρχικά να εξεταστεί αν το πρωτοτυπικό ρήμα, βάσει των μορφοσυντακτικών του ιδιοτήτων, παθητικοποιείται, καθώς η παθητικοποίηση δεν είναι μια ιδιαίτερα παραγωγική διαδικασία στην ελληνική και συχνά δεν προτιμάται ή/και παρουσιάζει λεξιλογικά κενά (βλ. Warburton 1975 και τις εκεί αναφορές). Τα υπό εξέταση ρήματα διαθέτουν τόσο τις μορφολογικές όσο και τις δομικές προϋποθέσεις, προκειμένου να επιτρέψουν αυτή την αλλαγή: *ανοίγω* - *ανοίγομαι/βρίσκω* - *βρίσκομαι/κλείνω* - *κλείνομαι/κρατώ* - *κρατιέμαι/παίζω* - *παίζομαι/πιάνω* - *πιάνομαι/ρίχνω* - *ρίχνομαι*.

Αρχικά, τα δεδομένα του σώματος κειμένων δείχνουν ότι ΡΠΕ που εμφανίζονται συνήθως σε ενεργητική φωνή, ενδέχεται να σχηματίζουν παθητικές δομές, όπως στο (30):

- (30) α. Ένοιωσα άβολα, λες και πιάστηκα στα πράσα.
 β. Καταβάλλονται κάποιες προσπάθειες οι ισορροπίες αυτές να κρατηθούν.
 γ. Βρέθηκε άκρη από το Γιώργο.

Στις παραπάνω περιπτώσεις, η παθητική σύνταξη είναι αποδεκτή χωρίς να επηρεάζεται η ιδιωτισμική σημασία των εκφράσεων. Διαπιστώνεται επίσης ότι η λειτουργία της

παθητικής φωνής δεν διαφοροποιείται από αυτή των ελεύθερων ακολουθιών, όπου ο δράστης αποκτά περιφερειακό ρόλο (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 2005). Παραδείγματα όπως το (30γ) επιβεβαιώνουν της διαπίστωση της Φωτοπούλου (1988) ότι η διεργασία της παθητικοποίησης λειτουργεί πιο αποτελεσματικά στον αόριστο (**Βρίσκεται άκρη από το Γιώργο*).

Αντίστοιχα, ΡΠΕ που απαντούν κυρίως σε παθητική φωνή μπορούν να μετατραπούν στις αντίστοιχες ενεργητικές δομές (βλ. 31).

- (31) α. Πάντως η φάκα έπιασε πολλά μαζί «ποντικάκια», που κατέτρωγαν τις επιθυμίες του λαού και τις εντολές του.
β. Δεκάδες tips για να τον ρίξεις στην αγκαλιά σου σε χρόνο dt.

Αξιοσημείωτη είναι και η δυνατότητα ορισμένων ΡΠΕ να εκφράζουν την μεσοπαθητική διάθεση με τη χρήση μετοχών και συγκεκριμένα της δομής: συνδετικό ρήμα + -μένος, -η, -ο (βλ. 32).

- (32) α. Δάνεια ζητούν τώρα οι επιχειρήσεις, που είναι πιασμένες από το λαιμό.
β. Καθίσαμε υποθέτοντας ότι το μέσα τραπέζι είναι κλεισμένο.

Στην ενότητα αυτή παρατηρούμε ότι ΡΠΕ με ρήματα που συμμετέχουν στην εναλλαγή μέσης διάθεσης μπορούν να εμφανιστούν και ως μέσα χωρίς απώλεια τις ιδιοτυπικής σημασίας.

- (33) α. Θα με ενδιέφερε που το ταμείο κλείνει με μεγαλύτερο τζίρο σε σχέση με πριν.
β. Τα πανιά για την Αστυπάλαια άνοιξαν το πρωί της Κυριακής.

Από τη μελέτη του συνόλου των εκφράσεων προκύπτει ότι οι περισσότερες ΡΠΕ αντιστέκονται στη διεργασία της παθητικοποίησης (117/319, 36,6%), όπως είναι αναμενόμενο λόγω των προαναφερθέντων περιορισμών της λειτουργίας της παθητικοποίησης στα ελληνικά.

3.3.4. Αναφορικοποίηση

Τα συστατικά των συντακτικά ευέλικτων ΡΠΕ μπορούν να διασπαστούν και να χάσουν την αρχική τους δομή μέσω της εμφάνισής τους ως κεφαλών μιας αναφορικής πρότασης. Ειδικότερα, το ρήμα μετατρέπεται σε αναφορική πρόταση, η οποία προσδιορίζει το συστατικό με το οποίο αποτελούν την ΡΠΕ.

- (34) α. Ο πατέρας πήγαινε από κανάλι σε κανάλι ζητώντας το δίκιο του, το οποίο, αν υπάρχει, δεν βρήκε ποτέ.
β. Δηλαδή στη χαμηλότερη τιμή που κινήθηκαν μετά τον πάτο που έπιασε τον Μάρτιο του 2009, λόγω του κραχ.

Η μελέτη του συνόλου των εκφράσεων αναδεικνύει ότι το φαινόμενο της αναφορικοποίησης, δεν εμφανίζει σημαντικούς περιορισμούς, καθώς απαντά για τις μισές υπό εξέταση ΡΠΕ (163/319, 51%). Το γεγονός αυτό καθιστά την αναφορικοποίηση την τρίτη πιο συχνά απαντώμενη διεργασία των συντακτικά ευέλικτων εκφράσεων.

3.3.5. Αντωνυμιοποίηση

Άλλη μια διεργασία που επηρεάζει την παγίωση των ΡΠΕ είναι η υποκατάσταση συστατικών της φράσης από αντωνυμία. Η αναζήτηση στο σώμα κειμένων αναδεικνύει ότι το κλιτικό ενδέχεται να βρίσκεται τόσο εντός της ίδιας πρότασης (βλ. 35α), όπου εντοπίζεται το φαινόμενο του κλιτικού αναδιπλασιασμού, όσο και στο ευρύτερο περικείμενο (βλ. 35β).

- (35) α. Μη σκας, θα τον βρεις το δρόμο σου!
β. Μια ιδέα είναι, τη ρίχνω στο τραπέζι.

Εκτός από την περίπτωση των κλιτικών, η αντωνυμιοποίηση πραγματώνεται και μέσω άλλων αντωνυμιών, όπως φαίνεται στο (36).

- (36) α. Εμείς, ξέροντας βέβαια ότι ρίχναμε νερό στο μύλο τους, ρίχναμε και στο δικό μας.
β. Χωρίς αυτό να σημαίνει κάτι, γιατί όπως πολύ εύστοχα λέει ο Quique είναι αδιάφορο το αν έχει ένας επενδυτής χρήματα, το θέμα είναι πόσα θα ρίξει στην ομάδα.

Τα ποσοστά εμφάνισης της αντωνυμιοποίησης στον λόγο των ομιλητών/τριών φτάνουν το 42,9% (137/319).

3.3.6. Ονοματοποίηση

Όπως και στην περίπτωση της παθητικοποίησης, για τον έλεγχο της ονοματοποίησης πρέπει αρχικά να εξεταστεί αν το ρήμα μπορεί να σχηματίσει παράγωγα ουσιαστικά που να διατηρούν την ορισματική δομή και τη σημασία του αντίστοιχου ρήματος, πράγμα όχι αυτονόητο (βλ., για παράδειγμα, Chomsky 1970 για την ιδιάζουσα συμπεριφορά των παράγωγων ουσιαστικών). Τα εξεταζόμενα ρήματα διαθέτουν αυτή τη δυνατότητα: *ανοίγω* - *άνοιγμα/βρίσκω* - *έρεση/κλείνω* - *κλείσιμο/κρατώ* - *κράτημα/παίζω* - *παίξιμο/πιάνω* - *πιάσιμο/ρίχνω* - *ρίξιμο*.

Η αναζήτηση στο σώμα κειμένων αναδεικνύει ότι η μετατροπή του ρήματος-κεφαλή σε ουσιαστικό-κεφαλή είναι εφικτή σε ΡΠΕ όλων των επιλεγθέντων ρημάτων (βλ. λ.χ. 37).

- (37) α. Αναφορικά δε με τις δηλώσεις του Παναγιώτη Λαφαζάνη σχετικά με το... κλείσιμο της πόρτας σε πρώην στελέχη του ΠΑΣΟΚ.
β. Η Τουρκία απειλούσε εκ νέου με το άνοιγμα νέου μετώπου στον συριακό Βορρά.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι περιπτώσεις των ρημάτων *παίζω* και *ρίχνω*, όπου η μετατροπή τους σε ονοματική φράση πραγματοποιείται τόσο με τα ουσιαστικά *παίξιμο* (βλ. 38α) και *ρίξιμο* (βλ. 39α), όσο και με τα *παιχνίδι* (βλ. 38β) και *ρίψη* (βλ. 39β) αντίστοιχα.

- (38) α. Η κατοχή μετοχών και το παίξιμο στο χρηματιστήριο από θέση σχεδιασμού και ισχύος όπως κυβερνητικές ή διευθυντικές σε ΔΕΚΟ.
β. Οι άνθρωποι της εταιρίας γνωρίζουν πως «το παιχνίδι με τη φωτιά» ενέχει κινδύνους εάν οι συμμετέχοντες σε αυτό είναι άπειροι.
(39) α. Το ρίξιμο με τα μούτρα σ' αυτή τη μάχη είναι αυτό που θα εμπνεύσει και θα ριζοσπαστικοποιήσει την κοινωνία.
β. Αυτό όμως δεν συνιστά διάλογο αλλά ρίψη νερού στον μύλο και όχι στο αντίβαρο τής ιδιοτελείας !

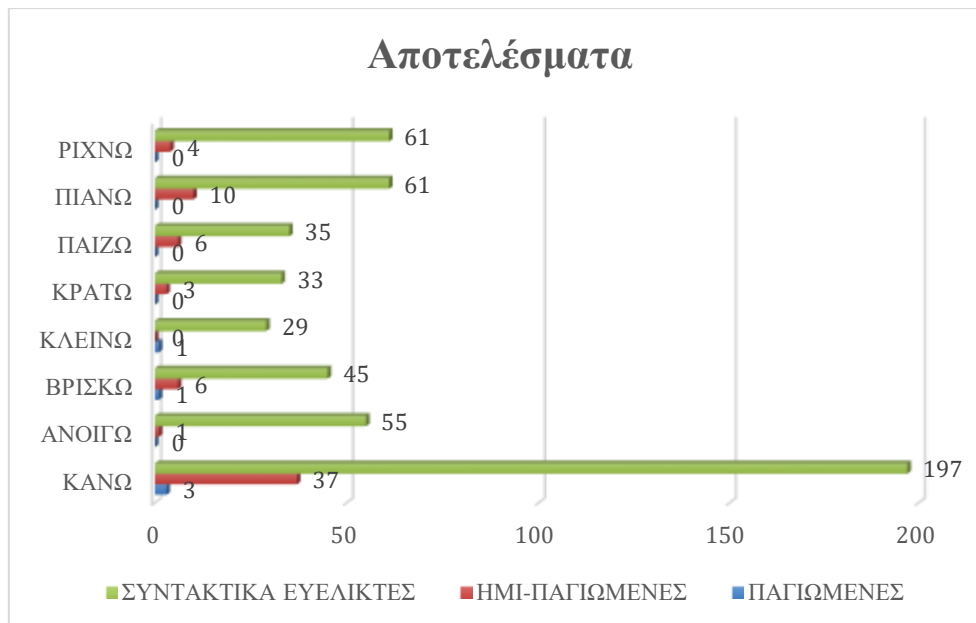
Εντούτοις, ενώ τα επιλεχθέντα ρήματα επιτρέπουν ενδογενώς την ονοματοποίηση, οι περισσότερες ΡΠΕ την απορρίπτουν. Αποκαλυπτικό είναι το χαμηλό ποσοστό εμφάνισής της (112/319, 35,1%), γεγονός που την καθιστά ως τη λιγότερο πιθανή συντακτική ιδιότητα.

4. Συζήτηση και συμπεράσματα

Στην παρούσα έρευνα επιχειρήθηκε μια πρώτη συστηματική μελέτη των συντακτικών χαρακτηριστικών των ΡΠΕ στην προοπτική διδασκαλίας τους, βάσει της εμφάνισής τους σε σώματα κειμένων. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν ότι η δυνατότητα συντακτικών μετατροπών τους, χωρίς απώλεια της γραμματικότητας ή της ιδιοσυμμετρικής σημασίας τους, δεν αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ρήματος *κάνω*, αλλά μια γενικότερη τάση των συγκεκριμένων συνδυασμών. Επιπλέον, στην παρούσα μελέτη αποτυπώνεται για πρώτη φορά ποσοτικά, με συγκεκριμένα στοιχεία, ο βαθμός παγίωσης συγκεκριμένων ΡΠΕ της ελληνικής γλώσσας, παρέχοντας σημαντικά δεδομένα για τη μελέτη του φαινομένου εν γένει.

Όπως αποτυπώνεται στο Γράφημα 3, η απόλυτη παγίωση φαίνεται να αφορά έναν πολύ μικρό αριθμό εκφράσεων. Στις περισσότερες εκφράσεις τα συστατικά τους μπορούν να συμπεριφέρονται ανεξάρτητα σε κάποιον βαθμό, ακολουθώντας τυπικούς συντακτικούς κανόνες, γεγονός που διασπά τη δομική τους παγίωση/σταθερότητα.

Γράφημα 3. Συγκεντρωτικά αποτελέσματα

Επιπρόσθετα, μέσω της αξιοποίησης σωμάτων κειμένων για την εφαρμογή των διαγνωστικών μας κριτηρίων, παρατηρήσαμε ότι οι ΡΠΕ παρουσιάζουν μεγαλύτερο βαθμό ευελιξίας απ' ό,τι θα αναμέναμε. Η διαπίστωση της έντονης ποικιλότητας των ΡΠΕ ανατρέπει παλαιότερες θεωρήσεις τους ως παγιωμένων αδιάσπαστων λεξικών μονάδων. Πιο συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι ακόμη και μετατροπές όπως η παθητικοποίηση, που θεωρούνταν μη αποδεκτές σε πλήθος συντακτικών προσεγγίσεων των ΡΠΕ, επιτρέπονται στη χρήση. Καταλήγουμε λοιπόν ότι η σταθερότητα των συγκεκριμένων δομών είναι σχετική.

Ως προς τα επιμέρους ευρήματα της έρευνας, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συμπεριφορά των συντακτικά ευέλικτων εκφράσεων, όπου εντοπίσαμε διαφοροποίηση ως προς την αποδοχή συντακτικών διεργασιών. Ενώ οι ομιλητές/τριες αξιοποιούν τη δημιουργικότητα της γραμματικής προκειμένου να προσαρμόσουν μια ΡΠΕ σε οποιαδήποτε επικοινωνιακή κατάσταση, οι τρόποι με τους οποίους μπορούν να το κάνουν είναι περιορισμένοι. Όπως παρατηρήθηκε και στην ανάλυση των δομών με το ρήμα *κάνω*, οι μετατροπές είναι συγκεκριμένες και δεν έχουν γενικευμένο χαρακτήρα, γεγονός που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη στη διδακτική του φαινομένου.

Αναμφισβήτητα, το φαινόμενο της συντακτικής παγίωσης των ΡΠΕ απαιτεί διεξοδικότερη διερεύνηση. Απαραίτητα επόμενα βήματα της έρευνας θεωρούμε τη συμπλήρωση της εικόνας σχετικά με τα συντακτικά χαρακτηριστικά των ΡΠΕ χρησιμοποιώντας δεδομένα και από τη γλωσσική διαίσθηση, καθώς και τη διεύρυνσή της μέσα από την εξέταση ρημάτων που εμφανίζουν διαφορετικό συντακτικό προφίλ. Τέλος, δεδομένου ότι οι ΡΠΕ αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του λεξιλογίου, συνιστάται αφενός η παροχή ενός ευέλικτου μεθοδολογικού εργαλείου με στόχο την οργάνωση και συστηματοποίηση του φαινομένου της παγίωσης που να τροφοδοτεί τη διδακτική και αφετέρου περαιτέρω έρευνα σχετικά με το ποιες κατηγορίες χρειάζεται να προχωρήσουμε σε ρητή διδασκαλία των χαρακτηριστικών τους και με ποιους τρόπους.

Βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Ευθυμίου, Α. 2006. *Οι στερεότυπες εκφράσεις και η διδακτική της Νέας Ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας*. Αθήνα: Πατάκης.
- Anastasiadis-Symeonidis, A., Fotopoulou, A. & Kyriacopoulou, T. 2019. Multiword expressions in Modern Greek: Synthetic review on their nature. *Bulletin of Scientific Terminology and Neologisms, Special Issue: MWEs in Greek and Other Languages: From Theory to Implementation* 15, 41-84.
- Baptista, J., Correia, A. & Fernandes, G. 2004. Frozen sentences of Portuguese: Formal descriptions for NLP. *Proceedings of the Workshop on Multiword Expressions: Integrating Processing*, 72-79.
- Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S. & Finegan, E. 1999. *Longman Grammar of Spoken and Written English*. London: Longman.
- Burger, H. 2015. *Phraseologie: Eine Einführung Am Beispiel Des Deutschen..* (5th edition). Berlin: Erich Schmidt.
- Γαλαντόμος, Ι. 2008. *Η διδασκαλία των μεταφορών και των ιδιωτισμών της νέας ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας*. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Chomsky, N. 1970. Remarks on nominalization. In R. Jacobs & P. Rosenbaum (eds) *Readings in English Transformational Grammar*. Waltham, MA: Ginn, 184-221.
- Colson, J.P. 2008. Cross-Linguistic phraseological studies: An overview. In S. Granger & F. Meunier (eds) *Phraseology*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 191-206.
- Διακογιώργη, Κ. & Φωτοπούλου, Α. 2002. Οι στερεότυπες προτάσεις και η επεξεργασία τους από παιδιά σχολικής ηλικίας. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 22, 180-191.
- Dubois, J., Giacomo, M., Guespin, L., Marcellesi, C., Marcellesi, J.-B. & Mével, J.-P. 1994. *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*. Paris: Larousse
- Erman, B. & Warren, B. 2000. The idiom principle and the open choice principle. *Text & Talk* 20, 29-62.
- Escartín, C. P., Llopis, A. N. & Martínez, E. S. 2018. Spanish multiword expressions: Looking for a taxonomy. In M. Sailer & S. Markantonatou (eds) *Multiword Expressions: Insights from a Multi-Lingual Perspective*. Berlin: Language Science Press, 271-313.

- Filatkina, N., Stumpf, S. & Pfeiffer, C. 2020. Introduction: Formulaic language and new data. In E. Piirainen, N. Filatkina, S. Stumpf & C. Pfeiffer (eds) *Formulaic Language and New Data*. Berlin: De Gruyter, 1-16.
- Fotopoulou, A. 1993. Une classification des phrases à compléments figés en grec modern. Étude morphosyntaxique des phrases figées. PhD Thesis, Université Paris 8.
- Gross, G. 1996. *Les expressions figées en français. Noms composés et autres locutions*. Paris: Ophrys.
- Gross, M. 1975. *Méthodes en syntaxe. Le régime des constructions complétives*. Paris: Hermann
- Gross, M. 1988. Sur les phrases figées complexes du français. *Langue Française* 77, 47-70.
- Hillert, D. & Swinney, D. 2001. The processing of fixed expressions during sentence comprehension. In A. Cienki, B. J. Luka & M. B. Smith (eds) *Conceptual and Discourse Factors in Linguistic Structure*. Stanford, CA: CSLI Publications, 107-121.
- Jespersen, O. 1924. *The Philosophy of Grammar*. London: G. Allen and Unwin.
- Καρανάσιου, Δ. 2021. Τα συντακτικά χαρακτηριστικά των ιδιωτισμών της ελληνικής και η διδακτική αξιοποίησή τους στη δεύτερη/ξένη γλώσσα. Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Κλαίρης, Χ., & Μπαμπινιώτης, Γ. 2005. *Γραμματική της Νέας Ελληνικής, Δομολειτουργική-Επικοινωνιακή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Kyriakoroulou, T. & Sfetsiou, V. 2002. Les constructions nominales à verbe support en grec moderne. *Linguistic Insights: Studies in Language and Communication (Special Issue on Phrases and Phraseology - Data and Descriptions)* 5, 163-181.
- Λεξικό της κοινής νεοελληνικής. 1998. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη).
- Μίνη, Μ. 2009. *Γλωσσολογική και ψυχολογολογική μελέτη των παγιωμένων ρηματικών φράσεων με σταθερό υποκείμενο της Νέας Ελληνικής: Μορφοσυντακτική ανάλυση σημασιολογική διαβάθμιση και επεξεργασία από παιδιά σχολικής ηλικίας*. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Μίνη, Μ., & Φωτοπούλου, Α. 2009. Τυπολογία των πολυλεκτικών ρηματικών εκφράσεων στα λεξικά της Νέας Ελληνικής: όρια και διαφοροποιήσεις. *Selected Papers on Theoretical and Applied Linguistics* 18, 491-503.
- Μότσιου, Β. 1987. Ελευθερία και δέσμευση στη γλώσσα: Η περίπτωση των ιδιωτισμών. *Δωδώνη* 16, 231-255.
- Μπαμπινιώτης, Γ. 2002. *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας. Με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων*. (2η έκδ.). Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Mackridge, P. 1987. *The Modern Greek Language: A Descriptive Analysis of Standard Modern Greek*. Oxford: Oxford University Press.
- Martinez, R. & Schmitt, N. 2012. A phrasal expressions list. *Applied Linguistics* 33(3), 299-320.
- Moustaki, A. 1995. *Les expressions figées είμαι/être Prép C W en grec moderne*. PhD thesis, Université Paris VIII.
- Noor, H. & Fallatah, M. 2010. An investigation of some difficulties in idioms encountered by Saudi learners of English. *International Journal of Arabic-English Studies* 11, 147-174.
- Sag, I.A., Baldwin, T., Bond, F., Copestake, A.A. & Flickinger, D. 2002. Multiword expressions: A pain in the neck for NLP. In A. Gelbuk (ed.) *Computational Linguistics and Intelligent Text Processing: Third International Conference: CICLing-2002*, Berlin: Springer, 1-15.
- Samaridi, N. & Markantonatou, S. 2014. Classification of Modern Greek verb MWEs. Paper presented at PARSEME 3rd general meeting, Frankfurt, Germany, 8-9 September 2014.
- Sinclair, J. 1991. *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press.
- Φούφη, Β.Γ. 2012. *Μορφολογική, σημασιολογική και συντακτική περιγραφή των πολυλεκτικών σύνθετων μονάδων με τη μορφή επίθετο και ουσιαστικό*. Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Φωτοπούλου, Α. 1988. Ταξινόμηση των στερεότυπων προτάσεων στα νέα ελληνικά. Μορφοσυντακτική ανάλυση των προτάσεων με ένα αντικείμενο. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 9, 223-241.

- Warburton, I. 1975. The passive in English and Greek. *Foundations of Language* 13, 563-578.
- Χιώτη, Α. 2010. *Οι παγιωμένες εκφράσεις της νέας ελληνικής: Ιστορική διάσταση, ταξινόμηση και στερεοτυπικότητα*. Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Χρηστικό λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας*. 2014. (Επιμ. Χ. Χαραλαμπίκης). Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών & Εθνικό Τυπογραφείο.

Παράρτημα

	ΡΗΕ	ΜΟΡΦΟ- ΛΟΓΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ	ΠΑΡΕΜ- ΒΟΛΗ ΑΛΛΩΝ ΦΡΑΣΤΙ- ΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟ- ΡΙΩΝ	ΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ ΤΩΝ ΟΡΩΝ	ΠΑΘΗΤΙ- ΚΟΠΟΙ- ΣΗ	ΑΝΑΦΟ- ΡΙΚΟΠΟΙ- ΗΣΗ	ΑΝΤΩΝΥ- ΜΙΟΠΟΙ- ΗΣΗ	ΟΝΟΜΑ- ΤΟΠΟΙ- ΗΣΗ	ΕΙΔΟΣ ΦΡΑΣΗΣ
1.	<i>τα χρήματα δεν βρίσκονται στον δρόμο</i> (=χρειάζεται κόπος για να αποκτήσει κανείς χρήματα)	*	*	*	*	*	*	*	Παγιωμένη
2.	<i>στον ουρανό σε γύρενα και στη γη σε βρήκα</i> (=για κάτι που έρχεται χωρίς να το περιμένουμε)	✓	*	*	*	*	*	*	Ημι-παγιωμένη
3.	<i>καλώς σε / σας βρήκα!</i> (=ως χαιρετισμός αυτού/αυτών που συναντά κανείς φτάνοντας σε έναν τόπο, κυρ. μετά το ταξίδι)	✓	*	*	*	*	*	*	Ημι-παγιωμένη
4.	<i>βρίσκω τον διάβολό μου</i> (=μπλέκομαι σε δυσάρεστη και επιζήμια για εμένα κατάσταση)	✓	*	*	*	*	*	*	Ημι-παγιωμένη
5.	<i>βρίσκω τον μάστορα μου</i> (=συναντώ αυτόν που μπορεί να με νικήσει)	✓	*	*	*	*	*	*	Ημι-παγιωμένη
6.	<i>τη βρίσκω</i> (=μου αρέσει πολύ)	✓	*	*	*	*	*	*	Ημι-παγιωμένη
7.	<i>τα βρίσκω αγουρία</i> (=συναντώ δυσκολίες)	✓	*	*	*	*	*	*	Ημι-παγιωμένη
8.	<i>αλλού πατώ και αλλού βρίσκομαι</i> (=αδυνατώ να περπατήσω σταθερά)	✓	✓	✓	*	*	*	*	Συντακτικά ευέλικτη
9.	<i>βρίσκομαι στην ανάγκη (κάποιου)</i> (=έχω τη ανάγκη της βοήθειας κάποιου)	✓	✓	✓	*	*	✓	*	Συντακτικά ευέλικτη
10.	<i>σε δουλειά να βρισκόμαστε</i> (=να έχουμε κάτι για να ασχολούμαστε)	✓	✓	✓	*	*	*	*	Συντακτικά ευέλικτη
11.	<i>βρίσκομαι (με κάποιον)</i> (=συναντώ κάποιον)	✓	✓	✓	*	*	*	*	Συντακτικά ευέλικτη
12.	<i>βρίσκομαι με (κάτι)</i> (=αποκτώ ζαφνικά)	✓	✓	*	*	*	*	*	Συντακτικά ευέλικτη
13.	<i>τα βρίσκω (όλα) στο πιάτο</i> [=τα έχω	✓	✓	✓	*	*	*	*	Συντακτικά ευέλικτη

	(όλα) έτοιμα από άλλους]								
14.	πού το βρήκες γραμμένο; (=για να εκφραστεί ότι κάτι δεν ισχύει)	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
15.	πού τον χάνεις, πού τον βρίσκεις ... (=για κάποιον που συχνάζει διαρκώς, συνέχεια κάπου)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
16.	βρίσκω και τα κάνω (=φέρομαι με τρόπο δυσάρεστο, εκμεταλλεόμενος την ατολμία ή την ανεκτικότητα των άλλων)	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
17.	(κάτι / κάποιος) βρίσκει θέση (κάπου) (=κάτι/ κάποιος γίνεται αποδεκτός)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
18.	βρίσκω το δρόμο μου (=διαμορφώνω την πορεία μου)	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	Συντακτικά ευέλικτη
19.	δεν βρίσκω λόγια (να σε ευχαριστήσω) (=σου είμαι εξαιρετικά ευγνώμων)	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
20.	τα βρίσκω με (κάποιον) (=έρχομαι σε συμφωνία)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
21.	βρίσκω άκρη (=επιλύω πρόβλημα ή περιπλεγμένη κατάσταση)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Συντακτικά ευέλικτη
22.	βρίσκω πάτημα (=βρίσκω αφορμή)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	Συντακτικά ευέλικτη
23.	βρίσκω (την) αφορμή (=χρησιμοποιώ ως πρόσχημα)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Συντακτικά ευέλικτη
24.	τα βρίσκω σκούρα (=αντιμετωπίζω μεγάλες δυσκολίες)	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
25.	τα βρίσκω μπαστούνια (=αντιμετωπίζω μεγάλες δυσκολίες)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
26.	βρίσκει (κάποιον) ο Χάρος (=πεθαίνει κάποιος)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
27.	βρίσκω τον μπελά μου (=μπλέκομαι σε δυσάρεστη και επιζήμια για εμένα κατάσταση)	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✗	Συντακτικά ευέλικτη
28.	βρίσκω τον δάσκαλό μου	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗	Συντακτικά ευέλικτη

	(=συναντώ αυτόν που μπορεί να με νικήσει)								
29.	απ' τον Θεό να το βρεις (=η ανταπόδοση της πράξης σου)	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗	Συντακτικά ευέλικτη
30.	βρίσκω το δίκιο μου (=δικαιώνομαι)	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
31.	βρίσκομαι στον δρόμο (=απομένω άστεγος και χωρίς κανένα περιουσιακό στοιχείο)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
32.	βρίσκω τη δύναμη να..... [=αποκτώ το κουράγιο, το σθένος (να κάνω κάτι)]	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Συντακτικά ευέλικτη
33.	τα βρίσκω με τον εαυτό μου (=αποδέχομαι τον εαυτό μου)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
34.	(ζανα)βρίσκω τον εαυτό μου (=συνέρχομαι μετά από ασθένεια ή ταλαιπωρία)	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗	Συντακτικά ευέλικτη
35.	βρίσκω (κάποιον) στα κιά του (=βρίσκω κάποιον ισάξιο μου)	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
36.	βρίσκω το κουμπί (κάποιου) (=βρίσκω σε κάποιον το στοιχείο του χαρακτήρα του που μου επιτρέπει να τον χειρίζομαι όπως θέλω)	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗	Συντακτικά ευέλικτη
37.	βρίσκω έναν μπουσούλα [=βρίσκω έναν δρόμο (κοινωνικό, επαγγελματικό κ.λπ.) για να ακολουθήσω]	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗	Συντακτικά ευέλικτη
38.	βρίσκω (κάποιον) τούμπανο (=βρίσκω κάποιον τυμπανιαίο, νεκρό)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
39.	βρίσκω (κάποιον) σε στιγμή αδυναμίας (=βρίσκω κάποιον σε κατάσταση κατά την οποία δεν μπορεί να αντιδράσει)	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
40.	(ζανα)βρίσκω τις αισθήσεις μου (=συνέρχομαι)	✓	✓	✗	✗	✗	✓	✗	Συντακτικά ευέλικτη
41.	βρίσκω τον μελά μου (=υφίσταμαι τις αρνητικές συνέπειες,	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✗	Συντακτικά ευέλικτη

	κυρίως από πράξη ή κατάσταση για την οποία δεν ευθύνομαι εγώ)								
42.	βρίσκω τη φλέβα (κάποιον) (=πετυχαίνω το ευαίσθητο σημείο κάποιου)	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
43.	βρίσκω (τον) πάτο (=φτάνω στο τέλος, στο έσχατο σημείο)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Συντακτικά ευέλικτη
44.	βρίσκω γκόμενα (=δημιουργώ ερωτικό δεσμό με γυναίκα)	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	Συντακτικά ευέλικτη
45.	βρίσκομαι στα μέλια (με κάποιον) (=για ερωτευμένους που βρίσκονται στην αρχή της σχέσης τους και τον ζουν με ένταση)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
46.	βρίσκομαι στο πόδι (=είμαι συνεχώς σε έντονη κινητικότητα, δράση)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
47.	βρίσκομαι σε επαφή (με κάποιον) (=έχω επικοινωνία με κάποιον)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
48.	βρήκε η μέρα (κάποιον) (=ξημέρωσε)	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
49.	(βρίσκομαι) σε καλά χέρια (=με έχουν εμπιστευθεί σε αξιόπιστο, ικανό ή καλοπροαίρετο πρόσωπο)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
50.	βρίσκομαι από κάτω (=είμαι σε μειονεκτική θέση)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
51.	βρίσκομαι στα μαχαίρια (με κάποιον) (=έχω πολύ μεγάλες διαφορές)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη
52.	βρίσκω τα ίσα μου (=συνέρχομαι)	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗	Συντακτικά ευέλικτη